

Pootaardappelen

Waarin ons kleine land groot kan zijn. Het wordt allemaal onderbouwd en bewezen in deze Pootaardappelenspecial. Het klimaat, de ideale grondsoort pal achter de kust, het vakmanschap en het commerciële instinct maken dat Nederland een aandeel van ongeveer 65 – 70 % in de wereldhandel in pootgoed heeft.

Op het totale Nederlandse landbouwersenaal maakt de pootaardappel nauwelijks indruk. Maar de Nederlandse boer zet met dit mondiaal onmisbare product ons land internationaal en succesvol op de kaart. De continue kwaliteit van dit natuurproduct uit de lage landen is onomstreden. Weer of geen weer, de oogst mag er elk jaar weer zijn.

De Nederlandse pootaardappelen staan wijd en zijd bekend vanwege de grote zorg voor plantgezondheid en kwaliteit. Toch blijkt dat de export veel hinder ondervindt van fytosanitaire maatregelen bij het overschrijden van de grenzen, vooral buiten de EU. Desondanks wordt er naar 85 landen geëxporteerd. Bedrijfsleven en overheid trekken gezamenlijk op om de export zo soepel mogelijk te doen verlopen.

In deze special worden vijf bijzondere markten nader belicht door onze landbouw-attachés ter plaatse. Het is een sterk innovatieve sector en deze special geeft u een indruk van het potentieel van deze tak van de agro-industrie.

*Marie Josée Jenniskens
Hoofd Regio- en Landenbeleid*

sector special

Marius Varekamp en René van Diepen, NAO:

‘Voortdurende vernieuwing is dé kracht van Nederland pootgoedland’

Nederlands pootgoed is een begrip over de hele wereld. Met een groot en veelzijdig rassenpakket en voortdurende innovatie zien de kwekers kans om aan de eisen, waar ook ter wereld, te voldoen. Volgens NAO-voorzitter Varekamp kan de sector profiteren van wereldwijde groei in de aardappelconsumptie. Aandacht voor kwekersrecht en een goed samenspel tussen sector en overheid zijn cruciaal.

De Nederlandse pootgoedsector liet vorig jaar een uniek geluid horen: eensgezind drongen telers en handelaren bij de minister aan op keuringseisen voor pootgoed die verder gaan dan de EU voorschrijft in een richtlijn. Als geen ander weten de pootgoedtelers dat ze zich internationaal onderscheiden door vrijwillig de lat hoog te leggen. Nederland is dan ook hét pootgoedland bij uitstek, betoogt Marius Varekamp. De voorzitter van de Nederlandse Aardappel Organisatie zet trots uiteen dat er van de 1,2 miljoen ton poters die over de wereld verhandeld worden, jaarlijks zo'n 700.000 ton van Nederlandse rassen zijn. Goed voor een exportwaarde van naar schatting € 200 – 250 miljoen. Dat is ondermeer te danken aan een samenspel van vruchtbare (klei)grond en het voor aardappels gunstige (want koelere) zeeklimaat. En verder het vakmanschap van telers en veredelaars, in nauwe samenhang met de handelshuizen die veel kennis en Hollandse handelsgeest bundelen. Zij kennen de markt in de 85 landen waar Nederlandse rassen worden gebruikt. Directeur René van Diepen van de NAO roemt het veelzijdige rassenpakket met

250 rassen. “Kwekers zien telkens weer kans om aan de eisen waar ook ter wereld te voldoen. Dat is cruciaal voor de hele aardappelsector.”

Kwekersrecht bodem onder innovatie

Tegelijk klinken daar zorgen over, want door het slechte aardappel-seizoen van afgelopen jaar willen afnemers bekribbelen op de betaling van kwekersrechten. En dat is nou juist een vitale levensader van de veredeling. “In Copa-verband hamerde Nederland steeds op de stelling dat er zonder betaling voor kwekersrecht niet wordt geïnnoveerd”, vult Varekamp aan. Hij wijst er ook op dat aardappelboeren in de EU het recht hebben om pootgoed te vermeerderen voor eigen gebruik. Dat begrip wordt in de praktijk veelvuldig opgerekt.

Afgelopen pootgoedseizoen daalde de export naar EU-landen met 50.000 ton. Dat wijst op toenemend eigen gebruik. Controle daarop heeft geen prioriteit van overheden. De handelshuizen hebben zelfs eigen speurders aan het werk die de ergste uitwassen opsporen en aanpakken. Het eigen gebruik van pootgoed zou overigens ook door toenemende eisen aan tracking and tracing kunnen afnemen.

Modern imago

Door een kleinere oogst ziet het er met de prijzen voor het komende seizoen beter uit. Van Diepen en Varekamp zijn ook voor de langere

Pootgoedexport EU

in tonnen

	oogst '03	oogst '04
België	45.845	43.120
Duitsland	70.344	59.760
Frankrijk	48.334	48.335
Italië	70.640	68.047
Portugal	35.608	31.618
Spanje	50.197	47.052
VK	32.608	31.761
Overig EU	68.135	48.100
Totaal EU	421.711	377.793
Rest Europa		
Bosnië	11.693	7.194
Kroatië	8.602	6.295
Servië	9.265	2.383
Overig rest EUROPA	24.351	20.768
Totaal rest Europa	53.911	36.640
Totaal Europa	475.622	414.433

Bron grafieken: www.nao.nl

Pootgoedexport Amerika

in tonnen

	oogst '03	oogst '04
Argentinië	0	20
Brazilië	853	1.570
Cuba	16.785	13.595
Dominic.Rep.	625	800
Honduras	1.183	1.073
Jamaica	425	675
Nicaragua	345	250
Panama	25	41
Uruguay	0	25
Overig Amerika	58	54
Totaal Amerika	20.299	18.103

termijn positief over ontwikkelingen in de aardappelmarkt en daarmee die voor pootgoed. Zo blijken de arealen in zes nieuwe lidstaten van de EU af te nemen, terwijl de consumptie met procenten per jaar groeit. De pootgoedsector in deze landen kampt met fytosanitaire problemen en vormt voornamelijk geen bedreiging.

Analisten denken de aardappelconsumptie wereldwijd zelfs een forse groei toe, als de verwerkende industrie de kansen weet te benutten in nieuwe markten buiten de traditionele in de VS en de EU. Markten in Latijns-Amerika en Azië zijn volop in ontwikkeling. Varekamp: "Waar de welvaart toeneemt, zie je dat men gevarieerder wil eten. Zoals wij aan de rijst en de pasta zijn gegaan, vinden de Aziaten de aardappel een mooi product om te variëren in de maaltijd." Een probleem is dat in grote landen als China en India Nederlandse rassen illegaal worden vermeerderd. In China blijken zelfs weefselkweeklaboratoria te draaien die op grote schaal snel vermeerderen en exporteren. "Het voornaamste is dat daar een grote potentiële markt is. Als die zich ontwikkelt, neemt de vraag naar aardappels toe", zegt Varekamp. Uiteindelijk zal China er niet onderuit kunnen royalties en rechten te erkennen, verwacht hij, al stroomt er nog veel water door de Rijn voor het zover is.

Dichter bij huis is de (tafel)pieper bezig het saaie en ouderwetse imago af te schudden. "Hij wordt steeds meer gezien als een modern product, omdat er geen grammetje vet in zit.

Uit onderzoek blijkt dat 's avonds aardappels eten de snackbehoefte later op de avond wegneemt. Wie wil afvallen, moet aardappels eten", lacht Van Diepen. "Als de sector bovendien goed inspeelt op de groeiende groep vuttende babyboomers, bijvoorbeeld met

magnetron-aardappels in leuke verpakkingen, dan is er zeker nog groei mogelijk", meent hij.

Tasty Tom-aardappel

Het kan helpen dat de veredelaars zich inmiddels meer aan de consument gelegen laten liggen. Eerder telden vooral de prestaties van het ras op de akker en later kwam het onderscheid naar de verschillende bestemmingen, zoals tafel, fritesverwerking en vers geschild.

De zoektocht naar een aardappel die zich sterk op smaak onderscheidt, is ingezet, maar een aanpak zoals de tomatenkwekers met Tasty Tom is in de aardappels nog ver weg. Varekamp noemt dat wel een makke. "Telers zitten nog te veel op het spoor van bulk en telen het liefst een aardappel waar ze veel kanten mee uit kunnen."

De pootgoedbedrijven timmeren steeds internationaler aan de weg, ondermeer door in belangrijke landen handelscontacten in te ruilen voor eigen dochterbedrijven. Franse en Engelse telers kopen liever pootgoed dat in eigen land geteeld is, en de pootgoedhuizen kruipen zo dicht bij de markt. Varekamp vertelt dat ze het Holland-imago van het pootgoed minder benadrukken, maar liever specifieke rassen promoten, waarbij het niet uitmaakt of die in Nederland, België, Frankrijk of Engeland zijn vermeerderd. Het Nivap, dat tot voor twee jaar de collectieve promotie verzorgde, kreeg daarom een andere taak: het slechten van handelsbarrières voor aardappels en poot-aardappels.

Vergrootglas

Daarbij is het niet onbelangrijk dat de Nederlandse aardappelsector zijn zaakjes organisatorisch goed voor elkaar heeft en intensieve banden onderhoudt met het ministerie van LNV, de Plantenziektenkundige Dienst en de NAK. De NAO investeert in een globaal netwerk, bijvoorbeeld door de landbouwattachés goed op de hoogte te houden. Van Diepen wijst ook op de cursussen die het IAC van Wageningen UR geeft aan deskundigen van keuringsdiensten en andere overheidsinstellingen uit alle landen.

De bacterieziekte bruinrot is dankzij ingrijpende maatregelen inmiddels onder controle en vormt minder een bedreiging voor de exportpositie, menen Varekamp en Van Diepen. Nederland ligt als exportland voortdurend onder een vergrootglas en moet waken voor zijn reputatie.

Een centraal thema is de zoektocht naar rassen die tegelijk resistent zijn tegen meerdere varianten van phytophthora. Het virus is een taaie tegenstander, die elke nieuwe resistentie snel doorbreekt met een aangepaste variant. "Hierin heeft de sector de fundamentele wetenschappen dan ook hard nodig", benadrukt Varekamp. "Nederland heeft een fout gemaakt door het fundamentele onderzoek te willen vermarkten. Dat remt de innovatie en kennisdoorstroming. Juist dat fundamentele onderzoek moeten we op niveau willen houden door het te financieren uit algemene middelen."

Pootgoedexport Afrika

in tonnen

	oogst '03	oogst '04
Algerije	81.480	86.108
Egypte	30.859	31.339
Marokko	21.648	20.598
Tunesië	12.846	11.902
Overig Afrika	9.910	10.274
Totaal Afrika	156.743	160.221

Pootgoedexport Azië

in tonnen

	oogst '03	oogst '04
Israël	15.771	12.123
Libanon	11.692	14.848
Pakistan	897	4.737
Saudi Arabië	8.804	15.570
Overig Azië	20.494	20.740
Totaal Azië	57.658	68.018

Sector met verstand van netwerken

Meebouwen aan buitenlandse kennis goed voor export

Kennis, goede samenwerking met overheidsdiensten en bouwen aan een internationaal netwerk zijn belangrijke pijlers voor de exportgerichte pootgoedwereld. Over de niet te onderschatten rol van een opleiding voor buitenlandse experts, wisselwerking met de Plantenziektenkundige Dienst (PD) en internationaal vooraanstaand aardappelonderzoek.

Juist in 2005 kan het de aardappelsector niet ontzegd worden dat ze behoorlijk aan de weg timmert. Het congres en de manifestatie Potato 2005 trokken in september duizenden specialisten naar de polder bij Emmeloord.

Als iets opvalt aan de pootgoedsector, dan is het wel de sterke verwevenheid van de aardappelketen met overheidsdiensten, onderwijs en onderzoek. Pootgoed valt beter te exporteren naarmate het ontvangende land meer kennis heeft en een geschikt distributiesysteem. Voor landen waar de aardappel belangrijk is in de voedselvoorziening, is een goede pootgoedvoorziening vitaal. Kenia bijvoorbeeld, telt 100.000 hectare aardappels, maar heeft nauwelijks goed pootgoed. Omdat de teelt wereldwijd wordt geconfronteerd met ziekten en plagen, is uitgangsmateriaal de basis van een efficiëntere productie. Maar juist door de ziektedruk is dat een kennisintensieve en logistiek lastige aangelegenheid.

Rode draad

En daar komt het Wageningse IAC om de hoek. Jaarlijks ontvangt het centrum groepen buitenlanders voor de training in 'Seed potato technology, certification and supply systems'. "De vertaling van het geleerde naar wat in de praktijk in eigen land nodig is om een goed pootgoedstelsel op poten te krijgen en te houden, is de belangrijkste rode draad in de cursus", vertelt cursuscoördinator Siert Wiersema. Deelnemers leren vermeerderingsmethoden en technieken, en hoe je kwaliteitspootgoed kunt produceren onder verschillende klimaatsomstandigheden. Ze zijn een week lang te gast bij keuringsinstituut NAK en gaan met NAK-keurmeesters het veld in. Vervolgens bezoeken ze telers, handelsbedrijven en onderzoeksinstituten. Uiteindelijk maken ze een concreet actieplan voor de situatie waarmee ze in eigen land aan het werk willen.

Wiersema vertelt dat de cursus, deelnemers heeft gehad uit alle belangrijke aardappellanden. Met hulp van het Nuffic worden per regio soms refresh cursussen gegeven. Het belang van de cursus voor de Nederlandse pootgoedwereld is groot. Wiersema: "Met deze mensen bouwen we een netwerk op. Ze weten hoe we pootgoed telen en certificeren en dat Nederland veel te bieden heeft om de ontwikkeling van aardappelketens in hun land te ondersteunen." Vijf Chinese cursisten die dit jaar jaar de cursus volgden, doceren in eigen land over het opzetten van een certificeringssysteem. Ze vormen een schakel in een bilateraal samenwerkingsverband met Nederland, met als doel in China een goede overheids-certificering van de grond te krijgen.

PD en sector samen aan de slag

Voor buitenlanders is de nauwe samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid in Nederland overigens vaak een openbaring. Omdat de aardappel veel ziektes kent die overdraagbaar zijn via de knol, zijn importerende landen alert op de fytosanitaire kwaliteit. Als landen partijen pootaardappelen tegenhouden, of extra eisen willen stellen aan pootgoed, komt het eerst aan op uitleg en diplomatie van de handelsbedrijven. Maar als het een discussie wordt met overheidsdiensten, ligt het probleem al snel op het bordje van de Plantenziektenkundige Dienst. De PD gaat in gesprek met de collega-dienst in een land om te achterhalen wat er aan de hand is. Johan Roman van de PD vertelt dat de dienst regelmatig mensen naar Nederland uitnodigt om het kwaliteitssysteem uit te leggen en te onderhandelen over afspraken. "Meestal betrekken we daar het NIVAP bij." Het NIVAP is een organisatie van de sector zelf, die zich toelegt op lobbywerk rond de markttoegang voor pootaardappels. Bedrijven en overheidsdiensten worden van informatie voorzien en het NIVAP onderhoudt contacten met de pootgoedsector, Nederlandse landbouwraden en attachés. Roman noemt Syrië als recent succes. Het land hield de grens twee jaar dicht vanwege bruinrot en eiste sinds 1997 een extra toets. In samenwerking met de landbouwraad en het NIVAP onderhandelde de PD met de Syrische overheid. Dat resulteerde in afspraken over verlichting dit jaar en afbouw van de extra toetsen volgend jaar.

Aangrijpingspunten in Brussel

Van groot belang is een lobbyist in Brussel. Regelgeving over eigen gebruik van pootgoed, handelsbelemmeringen en budgetten voor promotie zijn zaken waar Cornelis Visser zich in Brussel voor de NAO mee bezighoudt. Rond de toetreding van nieuwe EU-landen was er vorig jaar opeens onduidelijkheid over bevoegdheid voor fytosanitaire bepalingen bij importen in Polen. Visser verrichtte daar als 'verbindingsofficier' goed werk bij. Voor het gerespecteerd krijgen van kwekersrechten in landen buiten de EU, liggen wellicht ook in Brussel aangrijpingspunten, vertelt hij. "In samenspel met de landbouwraden tasten we daarvoor de mogelijkheden af. Speciaal aan ontwikkelingslanden geeft de EU onbeperkte markttoegang voor agrarische producten. Daarbij kan de EU de eis stellen dat die landen hun internationale akkoorden handhaven. In het geval van beschermde rassen ligt druk vanuit de Upov voor de hand. Een laatste dreigmiddel is een klacht van de EU bij de WTO."

Aardappelonderzoek stut imago

Export van aardappels en het fundamentele onderzoek in Wageningen hebben een wisselwerking met elkaar. Onderzoeksprogramma's voor het ontrafelen van de genensamenstelling van de aardappel, maar ook beslissingsondersteunende modellen in de teelt en ziektebestrijding staan internationaal in de belangstelling en houden Nederland als (aardappel)kennisland op de kaart.

“De kern is dat we kennis ontwikkelen om de aardappel duurzamer en met minder gewasbeschermingsmiddelen te telen”, zegt Anton Haverkort van Plant Research International. Onderzoek naar de bestrijding van phytophthora kan veelbelovende nieuwe kennis opleveren (zie het artikel ‘Het Nederlandse Parapluplan Phytophthora in internationaal perspectief’ in deze special). Haverkort noemt het een zoektocht naar nieuwe aangrijpingspunten om de

ziekte te smoren: met kennis van de genen van de schimmel, het zoeken van nieuwe bronnen van resistentie en onderzoek naar de wisselwerking tussen gastheer en schimmel. Een veelbelovende vervolgstap is het overplaatsen van resistentiegenen van de ene aardappel in de andere, met hulp van genetische modificatie technieken. De uitspraak van minister Veerman dat Nederland moet investeren in onderzoek naar gmo-technieken voor aardappels is Haverkort dan ook uit het hart gegrepen.

De markttoegang van plantaardige producten

De uitvoer van planten en plantaardige producten is heel belangrijk voor onze economie. Daarom doen de overheid en het (overkoepelend) bedrijfsleven er alles aan om structurele handelsbelemmeringen voor deze producten zo veel mogelijk weg te nemen. In dit kader heeft het ministerie van LNV als doelstelling: het openen en openhouden van voor Nederland belangrijke exportmarkten (buiten de EU) die belemmerende fytosanitaire regelgeving voor de handel kennen.

De basis voor dit beleidsterrein wordt gevormd door de WTO/SPS-overeenkomst (Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures), de IPPC (International Plant Protection Convention) en door IPPC vastgestelde standaarden. Tot voor kort ging de meeste aandacht nog uit naar de meer traditionele instrumenten van landbouw- en handelsbeleid, zoals invoerheffingen, tariefquota en exportsubsidies. Maar het ministerie van LNV signaleert in WTO-verband een verschuiving in de belangstelling in de richting van belemmeringen die niet met tarieven samenhangen, zoals op fytosanitair gebied. Naar verwachting zal deze trend zich versterkt doorzetten naar 2010. Enkele illustratieve voorbeelden:

China Vanaf 1985 heeft LNV zich in nauwe samenwerking met het (overkoepelende) bedrijfsleven flink ingespannen om de Chinese markt te openen voor Nederlandse pootaardappelen. Intensief overleg leidde in 2000 tot een bilateraal pootaardappelprotocol. In 2001 is de interpretatie van de werkafspraken met de Chinezen nader verfijnd, waardoor de uitvoer naar China inmiddels fytosanitair mogelijk is.

Brazilië Eind 2001 verscherpte Brazilië de vereisten voor poederschurft en zilverschurft op pootaardappelen, waardoor import in Brazilië onmogelijk werd. De WTO/SPS-overeenkomst schrijft onder meer voor dat aan fytosanitaire maatregelen een wetenschappelijke

onderbouwing ten grondslag moet liggen. Aangezien Brazilië daar in dit geval niet aan had voldaan, heeft de Europese Commissie – op aansporing en met ondersteuning van Nederland – dit dossier via de WTO bij Brazilië aangekaart. Het resultaat was een compromis dat hervatting van de Nederlandse pootaardappelexport mogelijk maakte.

Turkije Een soortgelijk probleem met Turkije werd opgelost via bilateraal overleg tussen de fytosanitaire autoriteiten. Overleg vond plaats op drie niveaus: technisch overleg tussen de Turkse en Nederlandse plantenziektenkundige diensten, meer handelspolitiek overleg in het kader van de jaarlijkse Landbouwwerkgroep tussen Turkije en Nederland en ten slotte politieke contacten tussen de Turkse en Nederlandse bewindslieden.

Cuba Sinds jaar en dag bestaat er op pootaardappelgebied een samenwerkingsprogramma tussen de Nederlandse en Cubaanse fytosanitaire autoriteiten. Daarbij komen diverse relevante aspecten van het Nederlandse plantenziektenkundige systeem aan de orde. Deze samenwerking heeft geleid tot een hechte en intensieve relatie, die een substantiële uitvoer van pootaardappelen mogelijk maakt.

Ir. A.C. van Arnhem, Directie Landbouw

Het Nederlandse Parapluplan Phytophthora in internationaal perspectief

De aardappelziekte die wordt veroorzaakt door de oömyceet *Phytophthora infestans*, is de ernstigste bedreiging voor de continuïteit van de Nederlandse aardappelteelt. Het Masterplan *Phytophthora*, een sectorinitiatief, is vanaf 1999 met succes bezig om via bestaande en nieuwe kennis de milieu-belasting die wordt veroorzaakt door de *Phytophthora*-bestrijding met de grootschalige inzet van fungiciden, te verminderen. Het ministerie van LNV financiert van 2003 tot 2012 een extra onderzoeksinspanning: het Parapluplan *Phytophthora*. Hiermee speelt Nederland zich internationaal gezien in the picture.

Het ministerie van LNV heeft tot financiering van het Parapluplan besloten omdat de *Phytophthora infestans* populatie in staat is gebleken een aanzienlijk aantal resistentiegenen te doorbreken en daardoor steeds agressiever wordt. Er zijn geen resistente rassen voorhanden die aan de gestelde kwaliteitseisen voldoen. Het unieke van de koppeling van het Masterplan *Phytophthora* en het Parapluplan *Phytophthora* is de nauwe samenwerking tussen de overheid, het bedrijfsleven en onderzoek, om zo tot een duurzame oplossing voor het *Phytophthora*-probleem te komen in de aardappelteelt. Continuïteit van de teelt staat hierbij centraal. Dit jaar moet via geïntegreerde gewasbescherming de milieubelasting met de helft zijn teruggebracht. Het streven is in 2013 met een kwart van de bestrijdingsmiddelen ten opzichte van 1998 gezonde aardappels te kunnen telen.

Duurzame beheerssystemen

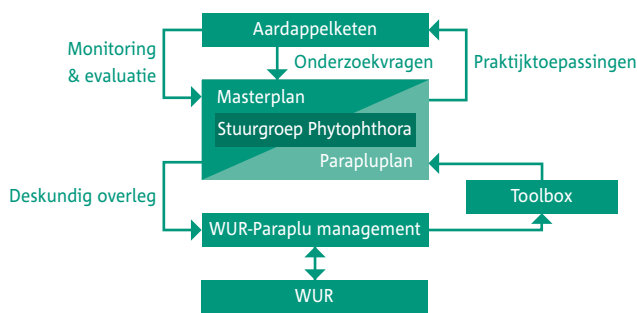
Het onderzoeksdoel van het Parapluplan is het ontwikkelen, integreren en vertalen op praktijkniveau van de benodigde kennis om de aardappelketenpartijen te kunnen ondersteunen bij het opzetten van duurzame beheerssystemen voor *Phytophthora*. Om dit doel te bereiken, is al het onderzoek van Wageningen Universiteit, Plant Research International en Praktijkonderzoek voor Plant en Omgeving gebundeld. Het onderzoek bestaat uit 6 thema's:

1. Toolbox: vertaling van de resultaten van de thema's 2 t/m 6 naar toepasbare geïntegreerde kennis en overdracht via het Masterplan naar de praktijk.
2. Populatie-dynamica: ontwikkeling van methodiek om risico's op doorbreking van resistentie door *Phytophthora* in de praktijk te kunnen inschatten.
3. Epidemiologie: onderzoek van alle factoren die bijdragen aan verspreiding van *Phytophthora*, zodat betere bestrijding in de praktijk mogelijk wordt.
4. Nieuwe resistentiebronnen: opsporing van nieuwe resistentiegenen vanuit primitief materiaal uit genenbanken en verwerking in halfmateriaal dat bruikbaar is voor de kwekers.
5. Genomics *Phytophthora*-aardappel interactie: ontwikkeling van moleculair inzicht in deze interactie om kwekers over de meest duurzame R-gen-combinaties te kunnen adviseren.
6. Genomics *Phytophthora*: opsporing van genen die verantwoordelijk zijn voor essentiële levensfuncties van *Phytophthora* en die aanknopingspunten geven voor nieuwe middelen.

Phytophthora epidemie. Het betreft het ras *Biogold* op een biologisch perceel in 2005.

Organisatie Masterplan & Parapluplan

De organisatiestructuur van het Master- en Parapluplan waarbij de onderzoekscirkel van vraag en resultaat (onder) en de toepassingscirkel van kennisgebruik en resultaat (boven) elkaar treffen in de Stuurgroep Phytophthora, die beide aanstuurt.

De thema's 1, 2 en 3 leveren sinds de start van het onderzoek in 2003 jaarlijks resultaten voor de praktijk op. Van het onder thema 4 genoemde onderzoek zullen kwekers pas in 2008 profijt hebben en van het onder de thema's 5 en 6 genoemde onderzoek pas na circa 12 jaar.

Organisatie van het Parapluplan

De Stuurgroep Phytophthora stuurt samen met representanten uit het bedrijfsleven en de overheid zowel het Parapluplan als het Masterplan aan. In de Stuurgroep hebben vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, het Hoofdproductschap Akkerbouw en de Nederlandse Aardappel Organisatie (NAO) zitting. Inhoudelijke advisering heeft de Stuurgroep gedelegeerd aan het Deskundigenoverleg. Het Deskundigenoverleg bestaat uit vertegenwoordigers vanuit alle schakels van de aardappelsector. De Stuurgroep stelt jaarlijks het gehele onderzoekprogramma van het Parapluplan vast, Wageningen Universiteit en Researchcentrum voert dit uit en zorgt dat de Toolbox goed gevuld wordt. Daarnaast is de Stuurgroep verantwoordelijk voor een goede communicatie naar de sectoren. Deze taak is gedelegeerd aan het Masterplan, dat kennis uit de 'toolbox' overdraagt aan het bedrijfsleven en ook knelpunten vanuit de praktijk weer inbrengt voor eventueel verder onderzoek.

Export van product én kennis

Nederland heeft wereldwijd een sterke positie wat betreft de export van pootaardappelen en aardappelproducten. Nu heeft Nederland zich ook op de kaart weten te zetten als hét centrum dat via geïntegreerd onderzoek een duurzame beheersing van Phytophthora nastreeft. Het aspect 'duurzaamheid' zal een steeds belangrijkere factor worden. Phytophthora en de bestrijding hiervan is in grote delen van de wereld het belangrijkste struikelblok voor een duurzame teelt van aardappels. Als Nederland in staat is om samen met hoogwaardig materiaal ook kennis te exporteren om dit materiaal waar ook ter wereld duurzaam te kunnen telen, dan zal dit een groot concurrentievoordeel voor de Nederlandse export kunnen betekenen. Met de NAO wordt op dit moment overlegd hoe aan de koppeling van export van product én kennis handen en voeten gegeven kan worden.

Dr. Piet M. Boonekamp, programmaleider Parapluplan
Plant Research International

NAK keurt zaaizaad en pootgoed

De Nederlandse Algemene Keuringsdienst (NAK) keurt zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. Dit is een wettelijke taak. Al meer dan zeventig jaar vervult de NAK deze keuringstaak in opdracht en onder toezicht van de minister van LNV.

De keuringsvoorschriften op basis waarvan de NAK werkt, worden door de overheid vastgesteld. De NAK is een onafhankelijke stichting. In het bestuur zitten vertegenwoordigers van telers, kwekers en handelaren. Dit garandeert een breed draagvlak voor de keuringen en een nauwe betrokkenheid bij de dienst. De Europese Unie (EU) heeft minimale kwaliteitseisen vastgelegd waaraan zaaizaad en pootgoed dat binnen de EU wordt verhandeld, moet voldoen. Maar samen met de NAK en de Nederlandse zaaizaad- en pootgoedsector heeft de Nederlandse overheid nóg strengere nationale normen vastgesteld. Hiermee heeft ons land een sterke concurrentiepositie verworven. En dankzij het vakmanschap en de gunstige teeltomstandigheden kan de sector aan de strenge normen voldoen.

Ziekten en plagen

De producenten van teeltmateriaal zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het zaaizaad en pootgoed. De NAK ziet erop toe dat het teeltmateriaal aan de gestelde eisen van raszuiverheid, gezondheid en kwaliteit voldoet. Elk jaar worden tussen de 35.000 en 40.000 ha pootgoed vermeerderd en gekeurd. De onderdelen veldkeuring, laboratoriumonderzoek op virusziekten, laboratoriumonderzoek op bruinrot en ringrot, en partijkeuring komen tijdens de keuring door de NAK aan bod.

Bij de veldkeuring van pootaardappelen worden de gewassen vooral beoordeeld op de aanwezigheid van ziekten en plagen. Het laboratoriumonderzoek van pootaardappelen richt zich vooral op virus- en bacterieziekten. Tijdens de bewerking van een partij pootaardappelen voeren de keurmeesters een partijkeuring uit. Dan wordt het al of niet vóórkomen van knolziekten en gebreken onderzocht.

Polen: grootste producent in EU

Polen staat op nummer één van de EU-ranglijst van aardappelproducerende landen.

Drieëntwintig procent van de EU-aardappelproductie vindt plaats in Polen. De productie is de afgelopen 15 jaar gestaag teruggelopen. Totaal met 13 miljoen ton. Desondanks blijft de aardappel een belangrijk gewas. De productie is nu nog vooral in handen van kleine boeren. Maar de productie zal naar verwachting een ontwikkeling doormaken die tot meer professionalisering leidt.

In Polen is de aardappel één van de hoofdgewassen. De consumptie is in Polen, na Letland, de hoogste in de EU: 129 kg per persoon per jaar. En met een productie van 12,9 miljoen ton in 2004 is Polen de grootste producent in de EU. Maar de productie is de afgelopen vijftien jaar gedaald en het areaal nam af. Was de opbrengst in 2001 nog 19,4 miljoen ton, in 2004 bedroeg die 14 miljoen ton. Belangrijkste oorzaak is dat de aardappel minder wordt gebruikt als diervoeder, vooral dankzij de professionalisering van de diervoederindustrie en de intrede van voedermaïs. Ook is de export naar Rusland flink gedaald. De oogst is in 2005 naar verwachting ook magerder vanwege de slechte zomer.

Circa de helft van de Poolse boeren beplant minder dan één hectare aardappelen. Ze produceren beperkt voor de markt, hebben een zeer lage opbrengst per hectare en gebruiken geen gekwalificeerd pootgoed of moderne teeltmethoden. Bedrijven die dat wél doen, oogsten 30 tot 35 ton per hectare. Contractboeren produceren vooral voor de verwerkende industrie en halen 40 tot 60 ton.

LNV-raad Wouter Verhey op bezoek bij een Poolse aardappelbedrijf.

Poolse aardappelproductie in 2002

Grootte bedrijf	Aantal bedrijven	Oppervlakte	% van totaal oppervlakte aardappelen
< 1 ha	1.328.000	406.000	50
1 - 2 ha	169.000	196.000	24
2 - 5 ha	50.000	128.000	16
5 - 10 ha	5.400	33.000	4,2
10 - 15 ha	882	10.000	1,2
15 - 20 ha	222	3500	0,4
> 20	397	24.000	3,2

Bestemming productie Poolse aardappelen (2004)

Schaalvergroting

De producenten van consumptieaardappelen zijn nog zwak georganiseerd. De industriële productie is veel beter georganiseerd.

De productie van frites en chips is grotendeels in handen van buitenlandse investeerders. Zij contracteren telers op bepaalde condities. Voor zetmeel, waarvan de productie meer in Poolse handen ligt, geldt hetzelfde. Industriële teelt betreft echter maar 6% van het totale oppervlak.

Naar verwachting maakt de aardappelsector de komende jaren een verdere professionalisering door. Het areaal zal verder afnemen tot zo'n half miljoen hectare, vooral door het wegvallen van de veevoederproductie. Ook het aantal agrarische bedrijven zal sterk afnemen, maar het areaal per bedrijf zal toenemen, evenals de productie per hectare. Het afgelopen jaar steeg de gemiddelde productie met 9,5% tot 19,9 ton/ha. Met de schaalvergroting en professionalisering zal ook de vraag naar gecertificeerd pootgoed stijgen.

EU-registratielijst

In seizoen 2004/2005 exporteerde Polen 1,07 miljoen ton aardappelen, vooral naar Rusland en Oekraïne. De import bedroeg in datzelfde seizoen 1,08 miljoen ton, voornamelijk uit Nederland, Duitsland en Frankrijk. Als EU-lidstaat moet Polen zich houden aan de EU-registratielijst voor aardappelrassen.

Voor de resistentie tegen wratziekte heeft Polen echter een overgangperiode gekregen: tot 2014 mogen alleen rassen worden geïmporteerd die op de Poolse lijst van wratziekeresistente rassen staan. Om te worden toegelaten, moeten rassen in het laboratorium en in het veld worden getest.

Agrico's Jan van Hoogen: “Handel in pootaardappelen blijft avontuurlijk”

In Emmeloord vinden we Agrico. Vanuit het hoofdkantoor worden het kweken, de teelt en de handel in aardappels, afkomstig van zo'n 1.500 coöperatieve telers, geleid en begeleid. De coöperatie produceert per jaar rond de 1 miljoen ton aardappelen. Van de 1.500 leden zijn 650 verantwoordelijk voor het volume van 380.000 ton pootaardappelen.

Met dochterondernemingen in Schotland, Canada en Frankrijk en eigen verkoopkantoren in Italië, Hongarije, Tsjechië, Rusland en Oezbekistan mag Agrico zich tot de grootste in de mondiale handel rekenen. Jan van Hoogen is commercieel directeur en heeft even tijd voor ons gemaakt om te vertellen over de handel in met name pootaardappelen.

70% Van de wereldhandel

In de pootaardappelen kennen we geen bedreigde concurrentiepositie. “Van oudsher heeft Nederland een fantastische uitgangspositie. Al sinds tijden leveren we die aardappelen aan binnen- en buitenland, waar het telen kan worden voortgezet om tot een goede oogst consumptieaardappelen te komen,” vertelt Van Hoogen. “We hebben de ideale omstandigheden, die niemand ons kan afpakken. Zo is onze kennis van de pootaardappel tot wasdom gekomen.” Ook Schotland, Frankrijk en Canada hebben de aanleg om tot een succesvolle teelt van diverse variëteiten pootaardappelen te komen. De kennis komt echter van de Hollandse boeren. Van Hoogen: “De Nederlandse telers hebben 70% van de wereldhandel in pootaardappelen in handen en daarin zit weinig tot geen verandering. Het is ook moeilijk om die voorsprong teniet te doen. Kweken vraagt ieder jaar 500.000 pogin-

gen om nieuwe, geschikte rassen te ontdekken. Het duurt tien jaar voordat er één ras overblijft. Voor je daaraan gaat beginnen, moet je zeker van je zaak zijn. En als wij vanuit Nederland voldoende kunnen produceren om elders de jaarlijkse aardappelproductie te garanderen, heeft het voor anderen weinig zin om die kostenverslindende operatie in te zetten.”

Frites of stoofschotel?

Agrico levert zo'n 80 rassen pootgoed. Daarmee heeft het bedrijf trouwe buitenlandse afnemers weten te kweken. “Noord-Afrika is zeer geschikt om aardappels te telen. Algerije is al decennia een belangrijk afzetgebied. Men vertrouwt op onze kennis en beleving. Wij weten tal van soorten te creëren, zij weten alles van hun grond, van hun klimaat en van de gewasrisico's die daar heersen. En van hun afzetmarkt. Worden er frites gebakken of stoofschotels met aardappel bereid? Die voorselectie begint al bij de kweek van het ras. Daarvoor is ongelofelijk veel kennis en ervaring nodig. Te vinden in Nederland.” Een nieuw, geschikt aardappelras is goud waard. Van de boeren die aardappelen verbouwen, is een aanzienlijk aantal zelf bezig met kweken van nieuwe rassen. “Mocht je een succesvol aardappelras op je veldje hebben staan, dan houden wij ons aanbevolen. Wij vercommercialiseren het ras. En dan is het voor de gelukkige kweker een kwestie van oogsten. Op de bank, want zo'n vondst kan werkelijk veel geld opleveren,” doet Van Hoogen uit de doeken.

Phyto-sanitaire problemen.

Hoe beoordeelt de commercieel directeur de steun van het ministerie van LNV? “Dat varieert,” volgens Van Hoogen. “Binnen de EU verloopt het allemaal soepeltjes. De regels zijn gladgestreken, de papiermassa bij internationale transporten is tot een minimum teruggebracht, de barrières zijn zo goed als geslecht. Buiten de EU ligt nog voldoende werk voor het ministerie om de handel soepeler te laten verlopen. En dan val je terug op desbetreffende landbouwattaché. Zoals mensen verschillen, zo verschillen die ook wat betreft aanpak en alertheid. En fyto-sanitaire problemen behoren niet tot de simpelste vraagstukken om op te lossen. Gelukkig hebben we een vakminister, die weet heeft van het boerenbedrijf.”

Cuba en de Nederlandse pootaardappel

Cubaanse aardappeloogst.

In Cuba eten ze toch rijst? Inderdaad. Maar óók aardappelen. Daarom is dat land een belangrijk afzetgebied voor Nederlandse pootaardappelen. De export van onze aardappel naar Cuba groeit en de teelt op Cuba stijgt gestaag. Maar er zijn de nodige problemen bij de teelt en de Cubaanse export.

Nederland heeft op Cuba al jaren een vrij constante afzet van pootaardappelen. Van de jaarlijks benodigde hoeveelheid pootgoed van 30.000 – 36.000 ton komt zo'n 40 % uit Nederland en de rest voornamelijk uit Canada. De afzet op Cuba wordt bepaald door drie factoren. De belangrijkste is de regeling van het krediet. Kredieten komen mondjesmaat los, en alleen voor de hoognodige producten en diensten. De lokale bevolking krijgt een canasta basica, een basispakket met levensmiddelen. Geïmporteerde levensmiddelen zijn vooral bestemd voor de toeristenmarkt. Maar omdat 2,5 kilo aardappelen per maand per persoon een belangrijk onderdeel vormen van het basisvoedselpakket, komen kredieten daarvoor meestal wel los. Als tweede factor spelen fytosanitaire voorwaarden een rol. Die worden jaarlijks door een Cubaanse delegatie in Nederland besproken. Dit jaar wordt het protocol van 2004 verlengd. Daarin zijn onder meer afspraken gemaakt rondom het geven van informatie over bepaalde aardappelziekten in Nederland. Van de derde afzetfactor, de kwaliteit van de Nederlandse pootaardappel, zijn de Cubanen overtuigd.

Russische irrigatietoestellen

De totale aardappelproductie op Cuba wordt geschat op 330.000 ton in 2004. Ook wordt er naar schatting 490.000 ton zoete aardappelen verbouwd (FAO). De opbrengst per hectare is relatief groot, dankzij het subtropische klimaat. De gemiddelde opbrengst per hectare steeg de afgelopen jaren van ongeveer 20 ton naar zo'n 27 ton; de betere coöperaties halen 40 ton. Zulke hoge opbrengsten zijn mede mogelijk dankzij het overheidssysteem. Een beetje 'privatisering' van de productie mag, er is geld voor meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, en

De Cubaanse economie

Cuba moet de touwtjes aan elkaar knopen. Een strikt economisch beleid, een streng importregime, tegenvallende inkomsten uit landbouw en toerisme en stijgende olieprijs zijn daar debet aan. De euro is nog steeds welkom, maar in 2004 is de dollar als officieel betaalmiddel afgeschaft. Dat is ongunstig voor de lokale economie, want er stroomden veel dollars het land binnen van ex-Cubanen uit de VS. Anderzijds heeft Cuba een bloeiende kennisindustrie op het gebied van de gezondheidszorg, de medische wetenschap en de biotechnologie. Ook heeft Cuba zich hersteld van de dip in het toerisme na 11 september 2001. Ondanks het toezicht van de centrale overheid op de import, is de markttoegang gemakkelijker geworden.

de teler is verplicht gecertificeerd pootgoed en betere aardappelrassen te gebruiken. Over het algemeen is er wel genoeg water, maar dit moet worden opgepompt. Het wordt verspreid door 'center-pivot'-beregeningsystemen, die oppervlakken van 50 tot 100 hectare bestrijken. Tot voor kort werden deze oude, slecht functionerende Russische irrigatietoestellen nog door dieselmotoren aangedreven. Inmiddels draait de irrigatie van de aardappelvelden dankzij een nationaal investeringsprogramma sinds een paar jaar bijna volledig op moderne elektrische systemen. Daardoor wordt het water nu efficiënter gebruikt en zijn ook de resultaten per hectare enorm verbeterd.

Van oogst tot consument

Om de aardappelexport uit Cuba te stimuleren, heeft Nederland enkele jaren geleden in de EU gepleit voor een ontheffing voor Cuba tot en met 31 mei voor de import in de EU van vroege consumptie-aardappelen. Deze ontheffing is tot 2005 van kracht geweest en zal voor de komende jaren weer moeten worden verlengd. Belangrijke voorwaarden: de aardappelen moesten afkomstig zijn van gecertificeerde pootaardappelen en in gecontroleerde omstandigheden zijn geproduceerd.

Een moderne Pivot installatie op Cuba.

Import Cuba

	2001	2002	2003	2004
Ned. pootaard. x €1000	2.449	4.554	4.568	4.572
Ned. industr. + cons.aard. x €1000	300	433	543	?
Ned. pootaard. x 1000 kg	11.498	14.746	17.384	13.595
Ned. industr. + cons. aard. x 1000 kg	1.600	2.305	3.000	?
Canadese pootaard. x 1000 kg *	20.964	20.680	19.290	21.200

Bron: Eurostat (*bron: Cuba)

Ir. Gerard Backx:

“Minder regels kan negatief zijn voor kwaliteit”

HZPC in het Friese Joure is een grote speler op het gebied van pootaardappelen. Middenin het prachtige Friese land ligt het hoofdkantoor, van waaruit de mondiale activiteiten worden gestuurd. HZPC heeft zich ook elders in de wereld stevig genesteld om dicht op de vraag te zitten en het aanbod in goede aarde te laten vallen. In Spanje, Portugal, Italië, Groot-Brittannië, Polen, Frankrijk en Canada beschikt het bedrijf over eigen kantoren.

Dat is niet zo verwonderlijk, want van de oogst aan pootaardappelen vindt 80% zijn weg naar het buitenland. Naast de pootaardappelen van HZPC, het primaire product, gaat 10% als consumptieaardappel de markt op. Gerard Backx, de algemeen directeur: “Als specialist in pootaardappelen is het van belang voeling te houden met de handel, industrie en de consument.”

Schone zeewind

Het is inderdaad een moeilijke teelt, zo horen we van Gerard Backx. “Maar Nederland heeft alles mee voor de productie van pootaardappelen. Achter onze kusten waait een schone zeewind, waar o.a. de luizen zich niet lekker in voelen. En luizen zijn weer de overbrengers van de virussen waar we als telers zo weinig mee op hebben. Dus hebben we hier een grote, gezonde productie, die onze telers van oudsher verplichtten om de grotere markten in het buitenland op te zoeken. Zo vind je in ons land ver ontwikkelde kennis, eeuwenlange ervaring en de noodzaak die kennis te delen.” De Nederlandse pootaardappel is vanwege de constante kwaliteit en het grote assortiment mondiaal geliefd. HZPC deelt daar met een gemiddelde jaaromzet van € 200 miljoen ruim in mee.

‘Informeel contacten leren ons veel over de achtergronden’

Korte metten

Voor elk klimaat, elke grondsoort en markt is er een geschikte pootaardappel te leveren, of hij wordt geteeld. De oogst vindt zijn weg naar veel Europese landen en daarbuiten naar het Midden-Oosten, Noord-Afrika, Pakistan, Midden- en Zuid-Amerika. Europa kent steeds minder barrières. “Transport en grenspassages verlopen binnen de Europese grenzen vrijwel ongehinderd. Willen de fytosanitaire regels

Antieke aardappelpootmachine.

in de landen daarbuiten nog wel eens voor problemen zorgen, binnen Europa heb je dat veel minder. Prachtig, zou je zeggen, maar het kan ook gevaren opleveren. De pootaardappel is zó gevoelig, dat in onze branche strenge regels noodzakelijk zijn. Je voorkomt ziektes, die als een ware epidemie om zich heen kunnen grijpen en enorme schade kunnen aanrichten. Zeker met de tegenwoordige vrijhandel, die er de oorzaak van is dat partijen overal naartoe verdwijnen. Nu we binnen Europa met die overheidsregels korte metten maken, moeten de branche-organisaties zich op dit gebied sterk maken. Bijvoorbeeld de keuringsnormen. Die zijn in Europa op een laag niveau gebracht, terwijl in veel landen hogere normeringen gelden. Vanuit eigen kring moeten we de regels die wij als specialisten op dit gebied zo belangrijk vinden, uit eigen beweging gaan naleven. Het is een gemeenschappelijk belang, dat zullen zowel de pootaardappelproducenten als de telers van harte onderschrijven.”

Canadees-Franse frietjes

Op nummer dertien van de wereldranglijst van de aardappelproductie staat Canada. Een land met een lange geschiedenis als aardappelproducent, dankzij de 'Northern Vigor', het optimale klimaat in de producerende provincies. Niet verwonderlijk dus dat de aardappel in Canada het belangrijkste groentegewas is.

In 2003 vertegenwoordigde de aardappel in Canada 37% van het agrarisch inkomen voor groentegewassen, in totaal 848 miljoen Canadese dollars. Het belangrijkste deel van de productie vindt plaats in de provincies Prince Edward Island, Manitoba, Alberta en New Brunswick. In 2003 werd 5,34 miljoen ton geproduceerd, 21% meer dan het gemiddelde van de vijf jaren daarvoor. In 2001 werden 3.887 aardappelbedrijven geteld. Tussen 1994 en 2003 nam het aantal hectare toe van 132.600 in 1994 tot 181.000 in 2003. Canada produceert zo'n 150 geregistreerde pootaardappelsorten. De top-10: Russet, Burbank, Shepodu, Superior, Atlantic, Yukon Gold, Chieftain, Russet Norkatah, Kennebec, Ranger Russet en Norland.

Bevroren aardappelproducten

Ongeveer de helft van de Canadese aardappelen wordt verwerkt, grotendeels tot Franse frites. Voor de productie van chips en aardappelmeel wordt 10 – 15% gebruikt. De groei in de productie van pootaardappelen is vooral te danken aan de uitbreiding van verwerkingsfaciliteiten voor bevroren aardappelproducten in Prince Edward Island, Quebec, Manitoba en Alberta. In 2002 – 2003 werd naar schatting 1,16 miljoen ton frites geproduceerd, 7% meer dan in 2001-2002. Daarvan werd 820.000 ton geëxporteerd. Canada is daarmee – na Nederland met 1.050.000 ton – de tweede exporteur van frites ter wereld. Met 86% zijn de Verenigde Staten de belangrijkste afzetmarkt, gevolgd door Japan met 6%. De export naar andere landen, waaronder China en Mexico, stijgt. Canada exporteerde in 2002 – 2003 voor Can\$ 1,01 miljard verse en verwerkte aardappelproducten. Het importeerde voor Can\$ 257 miljoen. De waarde van de export van verse en verwerkte aardappel-

producten vertegenwoordigt ongeveer 65% van alle exporten van verse en verwerkte groenten.

Minder rooskleurig

Ondanks deze indrukwekkende cijfers is de economische situatie voor de Canadese aardappelsector de afgelopen twee jaar minder rooskleurig geworden. Sinds januari 2004 is de opslag met een vijfde tot een kwart gestegen vergeleken met dezelfde periode in 2003. Dit komt door de toegenomen productie in 2003 en de gematigde vraag in Noord-Amerika, onder andere door het 'low carb'-dieet en de hogere Canadese dollarkoers. Daarom is de afgelopen twee jaar het areaal voor Canadese aardappelproducten gereduceerd tot 159.400 hectare in 2005. Dat is 9% minder dan in 2004. In de Verenigde Staten is een vergelijkbare trend zichtbaar. Daar daalde het oppervlak tot 444.000 hectare, 7% minder dan in 2004. De productiedaling is het gevolg van een langetermijnstrategie van de United Potato Growers of America om vraag en aanbod beter in balans te brengen. Ook belangrijk voor de sector zijn de stijgende energieprijzen en het watertekort. Deze ontwikkelingen kunnen invloed hebben op toekomstige beslissingen over irrigatie van het productieoppervlak en uitbreiding van verwerkingsfaciliteiten. Er is meer aandacht voor milieubescherming en een lager gebruik van pesticiden. Hiermee wordt ook de biologische productie gestimuleerd. Deze uitdaging is groot, omdat sommige, veel voorkomende pesten – zoals de colorado-kever en late blight – lastig op biologische wijze te bestrijden zijn.

LNV-bureau Washington

A. van der Windt:

“Kwekersrecht moet mondiaal worden gerespecteerd”

Het kost moeite om de directeur van Van Rijn in Poeldijk, de heer A. van der Windt, te spreken te krijgen. Als het uiteindelijk lukt, zitten we tegenover een kalme en positief gestemde ondernemer, die nuchter de stand van zaken weet te verwoorden.

“Ik reis inderdaad met grote regelmaat over de wereld,” vertelt hij, “en ik vlieg telkens zó lang over volkomen verlaten gebieden, bijvoorbeeld in Afrika, waar het nog allemaal vanaf de bodem moet worden ontwikkeld, dat je gaat beseffen dat er nog heel veel te doen is. Zeker als die komende generaties een aardappel op het menu gaan zetten. Dan komen de Nederlandse pootaardappelenproducenten in de toekomst niets tekort. Daarvoor is onze kennis, ervaring en hopelijk onze ondernemersgeest groot genoeg.”

Weinig water

Van Rijn is een handelsonderneming en verdient de omzet met pootaardappelen, consumptieaardappelen, groenten en fruit. De aardappelen maken wisselend 30-40% van de totale omzet uit. Een aantal jaren geleden ging Van Rijn zich met de pootaardappelen op met name frites- en chipsproducenten richten. “Daar zagen wij verzekerde groei en zonder de overige sectoren te vergeten, legt deze gerichte productie een mooie basis voor de continuïteit van ons bedrijf,” aldus

Van der Windt. “Neem een land als China. De groeiende welvaart en de toenemende kennis zal de Chinezen ook op culinair gebied in ontwikkeling brengen. Als je bedenkt dat rijst heel veel kostbaar water nodig heeft en de aardappel beduidend minder, dan zou die wel eens een veel prominenter plekje op de menukaart kunnen gaan verdienen. Al was het maar als een nieuwe variatie. Stel dat ze daar eens in de week aardappels gaan eten. En wij hebben de pootaardappel om daar voor mooie oogsten te zorgen. Over de volumes zal ik het niet hebben, omdat we die niet eens kunnen overzien. Maar je moet er wel bij zijn, want anders laat je een fantastische kans aan je neus voorbijgaan.”

Kwekersrecht

Een ander land waar de belangstelling van Van der Windt naar uitgaat, is Zuid-Afrika. “Een prachtig land, volop in ontwikkeling. We testen daar verschillende soorten pootaardappelen. Het land heeft bijtijds ingezien dat het de blanke agrariërs niet van zich moet vervreemden en tegelijkertijd de oorspronkelijke bewoners nieuwe kansen moet bieden. Met allerlei maatregelen stimuleren ze de ‘black economic empowerment’ en dat lukt heel goed. Mooi om dat van dichtbij mee te maken en daar met onze pootaardappelen een rol te spelen bij het ontwikkelen van de zwarte boeren.”

‘Kopiëren werd als gerespecteerde handel beschouwd’

Toch ziet hij ook enig gevaar op de potentiële markten. “Ontwikkelingslanden namen het vaak niet zo nauw met de rechten. Kopiëren werd als gerespecteerde handel beschouwd. Dat kan dodelijk zijn voor de buitenlandse pootaardappelenproducent. Er zit zo’n 8 tot 12 jaar in de ontwikkeling van een geschikte pootaardappel. Negeren ze daar het kwekersrecht, dan verlies je een kapitaal. Dan haak je af. De branche is dus hard bezig om afspraken te maken.” Hetzelfde risico geldt voor de Oostbloklanden, die nu economisch gezien deel uitmaken van Europa. “Je kunt daar op veilig spelen door met een grote frites- en/of chipsfabrikant samen een project op te zetten. Als partners in een bepaalde regio kun je het kwekersrecht dan beter beschermen, met een pact waar ook de omringende en toeleverende boeren zich bij aansluiten.”

Frankrijk aardappelland

Ooit overtuigde apothecaris Parmentier koning Lodewijk XIV ervan dat aardappelen gezond waren. Was de aardappel voor Victor Hugo nog 'de truffel der armen', al snel ontwikkelde de knol zich tot één van de voornaamste teeltgewassen. En zo bleef het.

Met 160.000 hectare aan pootaardappelvelden, een gemiddelde jaarproductie van circa 400.000 ton en een exportvolume van bijna 100.000 ton hoort Frankrijk tot de grootste vier pootgoedproducerende en -exporterende landen in de EU, samen met Nederland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Daarmee mag Frankrijk zich met recht aardappelland noemen. Het belangrijkste productiegebied is het noorden met 62,6% van het pootgoedareaal. Andere traditionele productiegebieden zijn het oosten en Bretagne, en in mindere mate het midden en zuiden. In 2004 was de gemiddelde opbrengst per hectare 31 ton. Frankrijk teelt steeds meer beschermde rassen, maar de toppers zijn Bintje, Kaptah Vandel, Spunta, Charlotte en Mona Lisa. Het areaal voor de algemene consumptierassen blijft stabiel. Daarvan neemt het areaal van de exportrassen Atlas, Spunta, Agata, Caesar en Safrane relatief flink toe. Bintje wint terrein na een forse areaalterugval de

Ministère de l'agriculture et de la pêche, Frankrijk.

laatste jaren. Koploper van de zetmeelrassen, Kaptah Vandel, verliest terrein aan nieuwkomers, zoals Amyla (met een toename van 62%!).

Biologische teelt

Gezien het toekomstige Europese verbod op niet-biologisch pootgoed in de biologische teelt, neemt ook de productie van biologisch pootgoed toe. De sector wil dat het EU-derogatiesysteem voor biologisch uitgangsmateriaal wordt afgeschaft, omdat dit de ontwikkeling van deze nieuwe productielijn belemmert.

De sector en de Franse overheid houden de fytosanitaire situatie van pootgoed flink in de gaten in verband met bruinrot en ringrot. De sector heeft voor de telers een soort GMP opgesteld, dat onder meer een negatief advies geeft voor de beregening met oppervlaktewater. Zo mogelijk moeten telers grondwater gebruiken.

Groeiende export

Frankrijk is na Nederland de grootste exporteur van pootgoed in de EU. Sinds 1995 schommelt de Franse pootgoedexport tussen de 80.000 en 100.000 ton, tegen 65.000 ton vóór die tijd. De stijging is vooral toe te schrijven aan de groeiende export naar Noord-Afrika en het Midden-Oosten. De ambities van Frankrijk gaan ook uit naar Azië en Zuid-Amerika. Afzetmarkten die ook voor Nederland belangrijk zijn. Franse aardappelen gaan voor 60% naar de EU en voor 40% naar landen buiten Europa, vooral naar Noord-Afrika.

In 2005 zal het Bretonse aandeel drie vijfde van de totale Franse export bedragen. Dankzij de geografische ligging is Bretagne fytosanitair gezond en vanwege het zachte klimaat begint de productie al vroeg. Marktleider van de Bretonse handelshuizen, Germicopa, richt zich vooral op Noord-Afrika, Cuba en Japan, maar wil ook de export naar het Midden-Oosten, Zuid-Amerika en Azië versterken. Gopex – een ander groot handelshuis dat al actief was in Tunesië, Jordanië en Koeweit – is bezig zich te versterken in Algerije, Egypte en Turkije. Bretagne ziet minder kansen in Oost-Europa, omdat transport vanuit Bretagne veel kostbaarder is dan vanuit Nederland. Voor een sterkere exportpositie van de Bretonse bedrijven in het Mediterrane gebied en Azië is een goede logistieke organisatie nu prioriteit nummer één, belangrijker zelfs dan het ontwikkelen van nieuwe rassen.

EARL Raymondin heeft in de Charante 90 ha pootaardappelen. Jaarlijks goet voor een oogst van ca. 2.200 ton. De sorteermachine – afkomstig uit Nederland – kan 15 ton per uur verwerken.

Turkije en de Nederlandse pieper

Aardappelen zijn een geliefd onderdeel van het Turkse menu. Turkije voorziet zelf in de binnenlandse behoefte van consumptieaardappelen, maar bij de pootaardappel speelt import vanuit Nederland een kleine rol. En die zou wel eens groter kunnen worden.

De Turkse vraag naar pootaardappelen bedraagt rond de 200 ton per jaar. Turkije produceert grotendeels zelf; slechts 6% wordt ingevoerd. Vanuit Nederland wordt jaarlijks 10.000 tot 15.000 ton aangevoerd. De Turkse boeren die vroege aardappelen telen, kopen hun pootaardappelen rond Nevşehir in Centraal-Anatolië. Een deel hiervan komt uit Nederland. De import verloopt moeizaam vanwege de sterke lobby van de Turkse pootaardappelproducenten bij de regering, die heeft geleid tot een extra heffing van 20% op aardappelen die vóór 1 maart worden ingevoerd. Ondanks deze toeslag blijft er vraag naar Nederlandse pootaardappelen, vanwege de uitstekende kwaliteit. Daarom blijven de vijftien lokale producenten in Nevşehir klagen in Ankara.

Tufgrotten

De oogsttijd is afhankelijk van de ligging: aan de zuidkust is dat al in mei en in Nevşehir in september. De oogst uit dit gebied wordt tot mei opgeslagen in tufgrotten in de bergen van Cappadocië, die worden voorzien van ventilatie of zelfs klimaatscontrole. Bij een buitentemperatuur van 35° C blijft de temperatuur in ongekoelde

Nieuw probleem: aardappelwrattenziekte!

Dit jaar heeft het Turkse Ministerie van Landbouw in twee gebieden (Nevşehir en Niöde) quarantainemaatregelen genomen. In deze gebieden is de wrattenziekte geconstateerd. In de quarantainegebieden mogen geen pootaardappelen meer geteeld worden. De lokale pootaardappelteelers verplaatsen nu hun teelt naar Centraal Anatolië (Sivas, Kayseri, Konya) en naar het westen (Afyon, Bolu).

grotten 10° C. Bij toepassing van klimaatscontrole liggen de exploitatiekosten van de opslag in grotten zo'n 70% lager dan in conventionele pakhuisen.

Vermeerderen

De meeste lokale producenten van pootaardappelen vermeerderen hun pootgoed illegaal, vaak tot zeven rondes toe. In Nevşehir vermeerderen twee grote bedrijven – Gömeç Seeds Co. en Anka Seeds Co. – de Nederlandse pootaardappel op bedrijfsgrond. Ook werken ze samen met lokale pootaardappelteelers. Op contractbasis met de Nederlandse leverancier vermeerderen ze basiszaad (Elite) in één ronde tot gecertificeerde pootaardappelen. Beide bedrijven zijn ook grote afnemers van hun eigen pootaardappelen, waarmee ze industrieaardappelen produceren. Voor de productie van frites en aardappelkroketten bouwt Anka een verwerkingsfabriek met een capaciteit van 40.000 ton per jaar.

Openeindeclausule

Zilverschorft en poederschorft zijn in Turkije geen quarantaineziekten. Toch werden Nederlandse pootaardappelen daarop bij binnenkomst de afgelopen jaren afgekeurd vanwege een zogenoemde 'openeindeclausule' in de wet, waarmee een partij kon worden afgekeurd op niet in de quarantainelijst opgenomen ziekten. Nu zijn er gelukkig weinig problemen, vooral dankzij de houding van de nieuwe regering. Er wordt gewerkt aan een Plant Quarantine Regulation, die naar verwachting eind 2005 van kracht zal worden. Daarin blijft de openeindeclausule helaas overeind.

Turkije in de EU

De traditionele aardappelteelt kent veel problemen vanwege de monocultuur zonder vruchtwisseling. In de traditionele concentratiegebieden komt aardappelmoeheid vaak voor. Daardoor is de productie van consumptieaardappelen gestagneerd. Maar de markt voor kwaliteitsaardappelen voor frites en kroketten is sterk gegroeid en zal nog sterk groeien dankzij de zich uitbreidende en snel moderniserende, jonge bevolking. Turkije kan zelf niet in die behoefte voorzien. Bij opname in de open EU-markt kan de vraag naar hoogwaardige Nederlandse pootaardappelen dus flink toenemen. Vermeerdering van pootgoed in Turkije is ook lucratief vanwege de vraag uit de omringende landen. Daarvoor moet in Turkije een certificeringssysteem worden opgezet, waarbij de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven graag een handje helpen.

Marktrapporten op internet

Een overzicht van landen- en regiorapporten over de aardappelsector die afkomstig zijn van andere bronnen dan onze eigen LNV-bureaus. De rapporten zijn gratis op te vragen bij directie Industrie en Handel, de heer J.J.M.Verbeek, e-mailadres: j.j.m.verbeek@minlnv.nl

Land	Titel
Argentinië	The Potato Sector in Argentina (2001)
Polen	Aardappelsector Polen (factsheet)

Pootaardappelen sites

Veel nationale en internationale organisaties houden zich bezig met pootaardappelen. De websites van de belangrijkste bedrijven en instellingen zijn hier op een rijtje gezet.

Nederlandse organisaties:

- Nederlands Instituut voor de Afzetbevordering van Pootaardappelen: www.nivaa.nl
- Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen AGRO: www.nak.nl
- Nederlandse Aardappel Organisatie: www.nao.nl
- De Kennisakker: www.kennisakker.nl
- AGF-sector (aardappelen, groenten, fruit): www.agf.nl
- Skal, Certificatie Biologische Productie: www.skal.com

www.nivaa.nl

www.nak.nl

www.nao.nl

www.kennisakker.nl

www.agf.nl

www.skal.com

Internationale organisaties:

- World Potato Congress: www.potatocongress.org/index.cfm
- European Cultivated Potato Database: www.europotato.org
- Global Potatoneews: www.potatoneews.com
- International Potato Centre: www.cipotato.org/news_index.asp
- British Potato Council, UK: www.potato.org.uk
- Canada Potato Research Centre:
http://res2.agr.gc.ca/fredericton/index_e.htm
- Scottish Crop Research Institute: www.scri.sari.ac.uk
- International Union for the Protection of New Varieties of Plants: www.upov.int
- European and Mediterranean Plant Protection Organization: www.eppo.org